

Vragenuur

Vragenuur

Aan de orde is **het mondelinge vragenuur**, overeenkomstig artikel 12.3 van het Reglement van Orde.

Vragen Ouwehand

Vragen van het lid Ouwehand aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over **de toezegging van minister Adema om een deelverbod in te voeren op stroomstootwapens in de veehouderij, terwijl de Kamer vroeg om een totaalverbod.**

De **voorzitter**:

Aan de orde is het vragenuurtje. Een hartelijk woord van welkom aan minister Adema. We hebben inmiddels al een stuk of drie of vier keer afscheid van hem genomen, maar hij verschijnt weer. Hij is de Heintje Davids onder de ministers. Dat vinden we alleen maar gezellig. Maar vandaag moet het toch echt de laatste keer zijn. Hij schudt nee. Hij wordt aan de tand gevoeld door mevrouw Esther Ouwehand van de fractie van de Partij voor de Dieren. Ik geef graag het woord aan haar.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD):

Voorzitter, dank u wel. Gisteren zagen we opnieuw vreselijke beelden die door Varkens in Nood zijn gemaakt. Daarop is te zien dat varkens bij transporten nog steeds mishandeld worden met stroomstootwapens. Het zijn dieren die op transport moeten. Ze hebben hun hele ellendige leven in bedompte hokken gestaan. Het is de eerste keer dat ze naar buiten mogen, behalve als ze als big van het ene naar het andere bedrijf zijn vervoerd. Natuurlijk is dat doodeng. Ze willen die vrachtwagen niet in. De dieren zijn bang en gestrest. Als je dieren al op transport wil zetten, neem dan de tijd en de ruimte om dat rustig te doen. Wat gebeurt er? De dieren worden keer op keer bewerkt met een stroomstootwapen. Ze gillen van pijn en ze gillen van angst. Ze kunnen geen kant op. Al zouden ze sneller willen lopen, het kan niet eens. Het lot dat deze dieren treft, is zo hartverscheurend. Dat geldt trouwens ook voor koeien, die ook massaal met stroomstootwapens worden bewerkt om ze te krijgen waar de industrie ze hebben wil; zo snel en zo efficiënt mogelijk in het slachthuis om ze in stukken gesneden in de supermarkt te kunnen leggen. Het zijn levende wezens. Daar moet je respectvoller mee omgaan.

Gelukkig heeft de minister nu ook gezegd: het gebruik van die stroomstootwapens is dan wel aan voorwaarden verbonden, maar ik zie ook dat die voorwaarden niet nageleefd worden; iedere keer krijgen al die dieren gewoon klakkeloos stroomstoten; nu is het klaar. Daar ben ik blij mee, maar ik heb er wel een paar vragen over. Het is een beetje laat. De minister is nog precies een week in zijn functie. Krijgen we dat verbod nog deze week naar de Kamer? Het lijkt me relevant, omdat zijn opvolger een BBB-minister wordt. We kunnen de dieren niet uitleveren aan een BBB-bewindspersoon. De Kamer heeft al in 2021 gevraagd om een totaalverbod. Ik zeg dus nog een keer dat het wel een beetje laat is. De minister komt nu met een beperkt verbod. Mijn laatste vraag is: zal het verbod vergezeld gaan met een verhoging van de strafmaat? Want de boetes die nu worden uitgedeeld voor het ondeugdelijk gebruik, schrikken duidelijk niet af, omdat de transporteurs die nu weer gefilmd zijn al eerder beboet waren. De boete bedraagt €3.000, maar blijkbaar maakt het ze niet uit, want ze gaan er gewoon mee door.

De **voorzitter**:

Er is een punt van orde van mevrouw Van der Plas.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik snap dat de Partij voor de Dieren niet blij is dat BBB op het ministerie zit, maar ik wil hier wel even een punt van orde maken. Deze minister is nog niet beëdigd. Het is een beoogd minister. Wij beoordelen mensen op hun daden. Ik vind dat hier een beoogd minister die nog niet beëdigd is wel even wordt geschoufferd, terwijl deze persoon, mevrouw Wiersma, zich hier niet kan verdedigen. Dit wil ik als punt van orde inbrengen. Het geeft geen pas.

De voorzitter:

Prima. Heel kort, mevrouw Ouwehand. Dan gaan we daarna naar de minister.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD):

We hebben gisteren vragen mogen stellen aan de beoogd BBB-minister van Landbouw. Zij heeft gezegd dat dierenleed in haar ogen vaak ernstiger wordt voorgesteld dan het geval is, dus wij zijn er niet gerust op.

De voorzitter:

Prima. Het woord is aan de minister. Hij gaat, zoals ik hem ken, kort en puntig antwoord geven.

Minister **Adema:**

Daarom zeg ik, meneer de voorzitter: ga er maar eens voor zitten.

De voorzitter:

Het is een vragenúurtje, hè.

Minister **Adema:**

Ja, daarom. Laten we dat uurtje vooral gaan gebruiken.

Ik heb vanzelfsprekend de beelden gezien. Dit is niet de eerste keer dat ik de beelden zie. Ik heb vorig jaar, of eigenlijk eind 2022, vergelijkbare beelden gezien. Toen heb ik direct gezegd dat ik vind dat we met een verbod op het gebruik van dit soort apparatuur moeten komen. Het gebruik van de apparatuur is onder strikte voorwaarden toegestaan. Die voorwaarden zijn: het moet om volwassen dieren gaan, de schokken mogen niet langer dan één seconde duren, het mag niet herhaaldelijk worden toegepast en het mag alleen op de dijen van dieren worden toegepast, even platgezegd. Je ziet dat de stroomstootwapens — wapens; ik bedoel stroomstootapparatuur — hier langdurig worden gebruikt op de dieren en dat ze ook op koppen en dat soort zaken worden gebruikt, dus echt op een manier die niet is toegestaan. In die zin kan ik niet anders zeggen dan dat het afschuwelijke beelden zijn. Daarmee zeg ik niet dat dit in de hele sector een gebruik is. Ik heb in de media al gezegd dat dit soort excessen het verpesten voor de rest van de sector. Ik neem aan dat er ook heel veel bedrijven zijn die op een hele verantwoordelijke manier omgaan met dit soort apparatuur en die gebruiken langs de lijnen die daarvoor zijn vastgesteld. Maar we worden wel keer op keer geconfronteerd met dit soort beelden. Dat betekent dus dat wij inderdaad toegaan naar een verbod op het gebruik van dit soort apparatuur tijdens het transport van dieren in Nederland.

Meneer de voorzitter. Mevrouw Ouwehand zegt dat dat een beetje laat is. Zij zou heel graag willen dat het verbod zo snel mogelijk naar de Kamer komt. Het moet ook zorgvuldig gebeuren. Dat betekent dat wij een aantal stappen hebben doorlopen. Tijdens de begrotingsbehandeling in december hebben we het hierover gehad. Daarna hebben wij de AMvB opgesteld. Daarin is het verbod op het gebruik van stroomstootapparatuur opgenomen. Het is wel complexe wetgeving. We hebben dus ook een HUF-toets door de NVWA laten doen, omdat de handhaving best lastig is. We hebben ook een internetconsultatie en een mkb-toets gedaan. Daar zijn dingen uit gekomen die wel even tot nadenken stemden. Ik zal een voorbeeld geven: mogen veeartsen ook geen gebruikmaken

van dit soort apparatuur om hun eigen veiligheid te kunnen waarborgen? Uit de mkb-toets komt naar voren dat de veiligheid van werknemers moet worden gewaarborgd. Daar hebben we goed naar gekeken. Vervolgens kwam er ook een alternatief op tafel: een vergelijkbaar apparaat, maar dan met een veel lager voltage. Daar hebben we nog een tijd over doorgesproken, maar uiteindelijk heb ik het besluit genomen om toch door te zetten met het volledige verbod op het gebruik van stroomstootapparatuur. Om die reden duurt het wat langer.

U kunt zeggen dat het laat is, maar we moeten wel zorgen dat dit op een zorgvuldige manier gebeurt. Geen misverstand daarover: na de vakantie komt het naar de Kamer. Ik heb gisteren de hoorzitting met mijn beoogde opvolger gevolgd. Zij heeft aangegeven dat ze dierenmishandeling verafschuwt. Ik heb er dus alle vertrouwen in dat mijn opvolger doorgaat met deze AMvB, met deze voorstellen.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD):

Dan moet de minister toch wat beter luisteren. We hebben dat namelijk gevraagd aan de beoogde BBB-minister van Landbouw en zij zei: dierenmishandeling is onacceptabel; daar hebben we handhaving voor. Wel, we hebben toch gezien — de NVWA zegt dat ook — dat er helemaal geen handhavers zijn op de momenten waarop de dieren uit de stal de vrachtwagen in worden gejaagd? Het is niet te handhaven, dus het beste wat je kunt doen om dieren, levende, voelende wezens, recht te doen, is zeggen: weet je wat, we hebben geen stroomstootwapens in ons instrumentenbakje nodig om de dieren in de vrachtwagen te krijgen. Die vrachtwagen — laat ik dat er ook bij zeggen — rijdt naar het slachthuis, hè. Daar worden de dieren de vrachtwagen weer uit gejaagd, ook met stroomstootwapens.

Daar ging mijn vraag over. De Kamer heeft in 2021 al gezegd: hou hiermee op; wij willen een totaalverbod. Daar was een meerderheid voor. In 2022 zeiden we: maak daar nou haast mee, want we zien toch dat de voorwaarden niet worden nageleefd? Die apparatuur wordt klakkeloos gebruikt, te pas en te onpas. Wat mij betreft geeft de minister dus onvoldoende antwoord op de vraag waarom het zo lang heeft moeten duren. Ik vind dat hij iets goed te maken heeft tegenover de dieren. Laten we geen risico's nemen met een opvolger die misschien niet wil. Zorg voor dat totaalverbod, waar de Kamer om heeft gevraagd, en stuur dat deze week nog naar de Kamer.

Minister **Adema**:

Ik ben net duidelijk geweest over mijn opvolger. Overigens is het zo, in tegenstelling tot wat mevrouw Ouwehand suggereert, dat stroomstootapparatuur, na het transport naar het slachthuis, niet gebruikt mag worden bij het uit de vrachtwagen halen van de dieren. Die mag alleen in de slachthuizen gebruikt worden. We zijn bezig met maatregelen als permanent cameratoezicht om ervoor te zorgen dat de vier voorwaarden waaraan het gebruik van dit soort apparatuur moet voldoen, worden nageleefd in de slachthuizen. Slachthuizen vallen in Europa onder een andere verordening dan transport. Op basis van de transportverordening kunnen we het wel tijdens het transport doen, maar niet in de slachthuizen; dat staat de Europese regelgeving niet toe. Maar goed, daar hebben we andere stappen voor, om ervoor te zorgen dat de naleving bij het deel van de slachthuizen waar de dieren nog leven, op een goede manier plaatsvindt.

Sneller kan het niet, want we moeten het gewoon zorgvuldig doen. Wij hebben een internetconsultatie gedaan. Daarbij kwamen er serieuze vragen op tafel. Laat er geen misverstand over bestaan: ik vind dat dat verbod er moet komen. Ik ga ervan uit dat mijn opvolger dat verbod zal doorzetten. Dat kan ook, omdat we dat verbod juist op een heel zorgvuldige manier gaan inrichten, waarbij we goed kijken naar alle plussen en minnen die er zijn, zodat het verbod ook houdbaar en naleefbaar is.

De **voorzitter**:

U heeft nog 10 seconden, mevrouw Ouwehand.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD):

Dat is genoeg tijd om te zeggen dat ik echt vind dat de minister wat goed te maken heeft voor de dieren. Niet alleen heeft hij hier lang mee gewacht, maar hij heeft ook de wettelijke bescherming van dieren uit de Wet dieren gesloopt, met hulp van Wilders. De PVV, met uitzondering van Dion Graus, heeft zo gestemd omdat ze wilde formeren met de BBB. Dat heeft de minister allemaal veroorzaakt.

De **voorzitter**:

Dank u wel.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD):

Hij heeft echt iets goed te maken.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Iedereen bij de interruptiemicrofoon heeft 30 seconden.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Dank aan de minister dat hij het opneemt voor de opvolger, die inderdaad duidelijk heeft laten weten dat dierenmishandeling onacceptabel is. Daar wil ik ook even kort wat over zeggen. De beelden die wij hebben gezien, zijn inderdaad onacceptabel. Het is verschrikkelijk om te zien wat daar gebeurt. Het kan niet, het mag niet en toch is het gebeurd. Wij als BBB nemen daar ook keihard afstand van. Laat daar geen misverstand over bestaan.

De **voorzitter**:

En uw vraag?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Mijn vraag is: kan de minister nog even goed duiden wat er precies in dat verbod komt te staan, of andere sectoren, bijvoorbeeld veeartsen, daar ook binnen zullen vallen en wat de voor- en nadelen daarvan zijn? Het kan ook op een goede manier gebeuren, door professionele mensen die geen dieren willen mishandelen. Dan wordt het met een totaalverbod misschien iets te groot aangepakt.

Minister **Adema**:

Ik kom ook nog even terug op de opmerking die mevrouw Ouwehand tussendoor maakte, waarmee ze een mooi frame neerzette. Dat is het frame als zou ik de bescherming van dieren uit de Wet dieren hebben gesloopt. Niets is minder waar! De Wet dieren kent heel veel beschermende maatregelen voor dieren. Ik laat me dus niet aanleunen dat dat aan de orde is. Dat is één.

Dan punt twee. Ja, er zijn uitzonderingen, bijvoorbeeld veeartsen. Die moeten gebruik kunnen maken van dit wapen, omdat ze heel dicht bij dieren moeten zijn en ook handelingen bij dieren moeten uitvoeren die kunnen leiden tot reacties bij dieren. Die hebben dus die bescherming nodig. Dat is ook de reden dat we dit heel zorgvuldig gaan inrichten, zeg maar. De AMvB wordt nu gebouwd. Naar aanleiding van de internetconsultatie worden er dus ook een aantal aanpassingen gedaan. Die ligt na de vakantie klaar. Ik verwacht dat mijn opvolger die in september, misschien eind september, via een voorhangprocedure naar de Kamer stuurt.

De **voorzitter**:

Heeft u nog een vervolgvraag? Gaat uw gang, mevrouw Van der Plas.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ja, want ik ben nog even benieuwd. De minister heeft ongetwijfeld contact gehad met de brancheorganisaties Vee & Logistiek en de Producentenorganisatie Varkenshouderij. Daar hebben wij ook een reactie van gezien. Mij maakt het helemaal niet uit wie in dit geval de beelden heeft gemaakt of waar ze worden uitgezonden. Wat daar is gebeurd, kan gewoon echt absoluut niet. Kan de minister vertellen of er overlegd is met deze sectoren en hoe zij hiertegenover staan, dus wat hun reactie was?

Minister **Adema**:

Ik ben blij dat mevrouw Van der Plas ook vol afschuw reageert op de beelden. Het maakt inderdaad niet uit waar deze zaken gebeuren; ze gebeuren, en dat mag gewoon niet. Het is een verbod. Als je met die apparatuur bezig bent, zou je toch de intrinsieke motivatie moeten hebben om het gewoon niet te willen, om het zelf niet te willen. En dat vind ik het erge ervan. Het gaat niet om de wens om niet gepakt te worden, het gaat erom dat je dit toch gewoon niet bij dieren wilt doen. Ik vind het echt onvoorstelbaar dat sommigen daar toch op die manier mee doorgaan. Er zullen ongetwijfeld goede toepassingen zijn, maar dit soort bedrijven verpesten het voor de hele sector. Wij hebben er met de sector over gesproken. In de gesprekken met de sector is ook een alternatief van bijvoorbeeld een apparaat met een lager voltage aan de orde geweest. We hebben er nogal wat tijd over gedaan om daar eens even goed in te duiken, om te kijken wat het inhoudt. Maar ik zie ook dat daardoor de handhaafbaarheid weer veel lastiger wordt. Ik heb gezegd: wij kiezen nu toch voor een totaalverbod op het gebruik van stroomstootapparatuur, met een enkele uitzondering.

De heer **Van Campen** (VVD):

De beelden die we hebben gezien van varkensmishandeling verdienen de gróófst mogelijke afkeuring. Het is dan ook des te betreuenswaardiger dat bijvoorbeeld Vee & Logistiek als brancheorganisatie die afstand niet neemt en gelijk weer kijkt en de aandacht probeert af te leiden. Het is daarom des te beter dat de minister hier de verantwoordelijkheid neemt om met name richting de veehouderij en de transportsector dit verbod in te stellen. Heel goed! Complimenten daarvoor! Maar waarom is het dan onmogelijk om dit stroomstootwapen ook te verbieden in de slachthuizen, waar de NVWA er met de neus bovenop zit, waar we cameratoezicht hebben? De minister verwijst naar cameratoezicht. Heel goed! Daar wijst de VVD al jaren op. Maar waarom is het dan onmogelijk om ook op die belangrijke plek voor de slacht dat stroomstootwapen te verbieden? Waarom is dat onmogelijk? Dat kan niet waar zijn!

Minister **Adema**:

Als ik de heer Van Campen zo hoor, zou ik bijna zeggen dat hij mee heeft zitten luisteren achter de gordijnen tijdens de gesprekken die ik heb gevoerd met mijn mensen op het ministerie, want diezelfde vragen heb ik natuurlijk ook gesteld. Daar is een heel duidelijk antwoord op: de behandeling van dieren in slachthuizen valt onder een andere Europese verordening, waarbij wij geen ruimte krijgen van Europa om het gebruik van stroomstootapparatuur in slachthuizen te verbieden; dat kunnen we niet doen. Wij hebben te maken met de verordening waarbij juist die vier lijnen waarlangs je het gebruik kunt toestaan leidend zijn. Daar kunnen we niet van afwijken. We hebben wel gezegd dat we hier zo scherp mogelijk in moeten gaan zitten en gebruik moeten maken van de maximale ruimte die we hebben, want de beelden zijn verschrikkelijk; we kennen ze ook wel van slachthuizen her en der. Vandaar heb ik ook gezegd dat ik de beleidsregel voor het gebruik in slachthuizen wil aanscherpen, zodat er geen misverstand over kan bestaan wanneer het wel en wanneer het niet kan worden toegepast. De regels zijn gevoelig voor interpretatie, zo van: wat staat er nou precies? Daar moeten we van af. Dat betekent dat we die regels gewoon echt gaan aanscherpen en zorgen dat het volstrekt helder is hoe het in slachthuizen wordt toegepast. We kunnen daarop goed handhaven met cameratoezicht. Die worden nu ook al gehandhaafd door de NVWA. De NVWA handhaaft nu ook gewoon de huidige regels.

Aan de andere kant valt transport onder de Transportverordening. Dat is ook een Europese verordening, maar daar hebben we juist de ruimte om wel iets voor de Nederlandse situatie te doen. Die ruimte hebben we en daar kunnen we dat verbod toepassen. Voor internationaal transport geldt dat niet. Voor zover in Nederland geladen wordt, kan dat wel. Als er een laadplaats is in Nederland met transport dat over de grens gaat, handhaven we daar ook en dan geldt het daar ook voor.

Mevrouw **Podt** (D66):

Collega Van Campen benoemde al eventjes de reactie van de brancheorganisatie. Ik stond eerlijk gezegd wel een beetje te stuiteren. "Het is onduidelijk hoe de beelden gemaakt zijn, ze zijn lastig te beoordelen en ze geven een onvolledig beeld. Er wordt alleen in beeld gebracht wat er niet goed gaat en het merendeel van de handelingen die wel goed gaan, worden niet getoond", aldus voorzitter Helma Lodders van Vee & Logistiek Nederland. Ik vind het echt een bizarre reactie als je deze beelden hebt gezien. Ik moet wel zeggen dat wij natuurlijk ook voor verbetering afhankelijk zijn van dit soort sectoren. Ik vraag dan toch aan de minister wat hij gaat doen of wat hij zijn opvolger gaat meegeven, zodat er iets van een cultuurverandering plaatsvindt bij zo'n organisatie als Vee & Logistiek. Want dit kan natuurlijk niet zo.

Minister **Adema**:

Een hele terechte vraag van mevrouw Podt. Het kan zo ook niet. De beelden zijn ook volstrekt helder. Het is niet zo dat je die beelden ook kunt interpreteren. Dat is gewoon digitaal; je kunt gewoon zien wat daar gebeurt. Vee & Logistiek zegt ook dat er zo veel goed gaat in de sector. Ja, dat zal ongetwijfeld, maar er gaat dus ook veel fout. Naar aanleiding van de motie die in 2021 is aangenomen, is dit door mijn voorgangers ook bij de sector neergelegd. Wat kunnen jullie doen om ervoor te zorgen dat het gebruik van dit soort apparatuur volgens de voorschriften plaatsvindt? Hoe kunnen we die cultuurverandering tot stand brengen? Ik heb eind 2022 moeten constateren dat daar niet zo veel van terecht is gekomen. Vandaar dat ik eind 2022 heb gezegd: het kan wel zijn dat dat gesprek is gevoerd, maar ik ga nu voor een totaalverbod op het gebruik van deze apparatuur.

Maar ik ben het zeer met u eens: ik mis hier heel sterk het zelfreinigend vermogen van de sector. Wij hebben heel veel mogelijkheden met de NVWA, tot en met bijvoorbeeld het intrekken van transportvergunningen. Ik heb tegen de NVWA gezegd, ook naar aanleiding van deze beelden, dat ik wil dat alles uit de kast wordt gehaald en dat het volledige instrumentarium wordt gebruikt om dit te beperken en om het te laten stoppen. Maar die bedrijven acteren in de keten. Het zou de sector sieren als ze dit soort bedrijven bij wijze van spreken uit de keten schorsen, er voorlopig geen gebruik van maken en zeggen: je komt een jaarlang op een strafbank te zitten en je verbetert het maar. Eigenlijk zou je dat verwachten van de sector zelf. Dat gebeurt echt onvoldoende in deze sector. Ik vind ook dat de sector hier echt veel en veel meer verantwoordelijkheid moet nemen.

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Ik begrijp uit de antwoorden van de minister dat de sector, dus Vee & Logistiek Nederland, bij hem gepleit heeft om het stroomstootwapen te mogen blijven gebruiken met een lagere stroomstoot. Dat lijkt er toch op te wijzen dat dit instrument dagelijks gebruik is. Tegelijkertijd hadden wij gisteren de hoorzitting met de aanstaande minister. Zij zei: nou, er gebeurt overal weleens wat. Mijn vraag aan de minister is of we het nu over een incident hebben of over iets wat structureel fout gaat.

Minister **Adema**:

Het probleem bij dit soort situaties is dat je als de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit niet achter elke deur en bij elke laadplaats en vrachtwagen kunt staan. Er komen incidenten boven tafel. We hebben dat regelmatig. Het gevoelen is wel dat het meer voorkomt dan alleen de incidenten die we tegenkomen. We verwachten echt dat het meer is. Nogmaals, ik

ken ook bedrijven en ondernemers die er op een verantwoordelijke manier mee omgaan. Zij gebruiken de apparatuur langs de lijnen voor het gebruik ervan, zoals ik die zojuist geschetst heb. Wij gaan er wel van uit dat het veel breder gebeurt. Want eigenlijk popt het net op en dan weten we het, maar wat zien we niet? Wat blijft onder water? Vandaar dat ik heb gezegd dat er eigenlijk maar één oplossing mogelijk is, namelijk een totaalverbod. Dan moet het volstrekt helder zijn en dan hoef je geen beelden meer te interpreteren. Dan weet je dat het gebruik gewoon verboden is.

De heer **Graus** (PVV):

De PVV heeft uiteraard het algeheel verbod op het stroomstootwapen gesteund. De politie en Defensie zijn er ook bij honden mee gestopt. Het is mishandeling. De Europese Unie mag voor ons niet bepalen wat wel of geen dierenmishandeling is. Dat bepalen we zelf. Ik wil aan deze minister vragen om op dit soort praktijken meer dierenpolitie in te zetten, in combinatie met een NVWA-dierenarts. Het is ontoelaatbaar. Het is niet de sector, altijd de sector, de sector, die dat zelf moet regelen. De sector doet helemaal geen moer. Dit soort hufters moeten worden aangepakt. Die moeten gevangenisstraf krijgen. Die moeten boetes krijgen. Die moeten een levenslang houdverbod krijgen voor dieren thuis en een beroepsverbod. Dat hebben we afgetikt, onder andere met de VVD en de Partij voor de Dieren, met de heer Wassenberg. Hij is helaas niet meer onder ons, tenminste niet meer in deze zaal.

De **voorzitter**:

Hij is alive and kicking, hoor, kan ik u vertellen.

De heer **Graus** (PVV):

Maar dat moet gebeuren en daar had ik graag een reactie op gehad.

De **voorzitter**:

Heel goed. Ja, ja, ja. De minister.

Minister **Adema**:

We trekken in de Kamer aan dezelfde kant van het koord, als het gaat om de bescherming van het kwetsbare dier. Dat dier is aan ons toevertrouwd en we dragen daar als mens verantwoordelijkheid voor. Daar geloof ik ook diep in. Dit soort zaken worden breed gedragen. Dat is nog wat anders dan hele grote woorden gebruiken, in de trant van: dit moet even gebeuren, dat moet even gebeuren en zus moeten we even doen. Wij moeten namelijk wel de ruimte hebben. De heer Graus kan dan wel zeggen "wij moeten niet naar Europa kijken, maar gewoon dierenmishandeling bestraffen", maar dat doen wij ook. Ik vind overigens wel dat Europa op het gebied van dierenwelzijn wat meer ambitie zou mogen tonen. Die discussie hebben we vaker gehad in de Kamer. Dat is nog steeds heel erg lastig. Ik heb het bij mijn afscheid in de Landbouw- en Visserijraad gisteren ook weer gezegd. We hebben te maken met Europese kaders. We doen er alles aan. De NVWA heeft van mij alle ruimte om alle middelen uit de gereedschapskist toe te passen. Meneer Graus kent als geen ander alle gereedschappen die daarin zitten. De NVWA krijgt van mij alle ruimte om dat te doen.

De heer **Graus** (PVV):

Er werd net gezegd dat dierenartsen een stroomstootwapen nodig hebben. Ik ken honderden dierenartsen persoonlijk in Nederland, door een beroep dat ik ooit heb gehad. Geen enkele van die dierenartsen, van wie er enkele nu bij de NVWA werken, zeggen dat nodig te hebben. Dus ik wil echt dat deze minister vandaag nog actie gaat ondernemen. Ik wil ook dat er een onderzoek komt. De minister kan wel zeggen "het is nu toegelaten", maar de politie heeft ook een wapen. Maar die kunnen ook niet in het wilde weg gaan schieten. Dus wat daar gebeurt, is pure dierenmishandeling. Het is zware dierenmishandeling. Die gasten moeten worden gepakt. Ik wil dat de NVWA, de inspecteur-generaal, die onder deze minister

werkt, actie gaat ondernemen en die gasten opspoort. Ze moeten worden opgepakt. Ze mogen wat mij betreft allemaal meteen een beroepsverbod krijgen.

Minister Adema:

Het is een betoog vol passie, zoals we dat kennen van de heer Graus, meneer de voorzitter. Ik snap de oproep en ik snap dat we het liefst zouden willen dat bij elke vrachtwagen een NVWA-inspecteur staat, dat achter elke boom op elk boerenerf een NVWA-inspecteur staat en dat in elke slachterij twintig NVWA-inspecteurs staan, maar uiteindelijk gaat het er ook om dat we niet alle middelen hebben om dat te kunnen doen. Anders zullen we echt naar een verdrievoudiging van de NVWA moeten. Het gaat hierom: heeft de NVWA, als er misstanden zijn, het juiste instrumentarium om te kunnen handhaven, om te kunnen ingrijpen en om te kunnen sanctioneren? Nou, dat hebben ze, heel fors. Het is niet niks dat je kunt inzetten op het intrekken van de transportvergunning. Dat gaat echt ergens over, net zoals het houdverbod ergens over gaat, wat we hier ook hebben vastgesteld met elkaar. Wat ik belangrijk vind, is dat als deze signalen komen, we ook wetgeving hebben die daarbij past. Die wetgeving gaan we nu met elkaar regelen, zodat het houdverbod er komt en zodat de NVWA niet meer hoeft te kijken hoe het precies wordt toegepast, omdat het dan gewoon niet meer wordt toegepast. Ik denk dat dat een hele belangrijke stap is, die ook de heer Graus van harte zou moeten onderschrijven.

De heer Holman (NSC):

In mijn vorige leven heb ik behoorlijk mogen omgaan met beesten. De conclusie was: op elk beest zit een stuur. Ik heb ook weleens gezien dat een paard of een koe een kwartier tijd vergt om op de vrachtauto te komen. Mijn conclusie was dat een slimme boer of een slimme transportrijder een dier met tact leidt en dat een domme boer of een domme vrachtautorijder een dier leidt met geweld of met instrumentarium dat niet gewenst is.

De voorzitter:

En uw vraag?

De heer Holman (NSC):

Minister, deelt u de mening dat het enige dat gaat werken een totaalverbod of op z'n minst een verbod op het bezit van een stroomstootwapen is? Vindt u ook niet met mij dat de argumentatie voor uitzonderingen flinterdun is? Ik zie niet in waarom een dierenarts een stroomstootwapen moet hebben, want ik acht een dierenarts gemiddeld genomen slim genoeg om het met tact te doen.

Minister Adema:

De heer Holman komt met voorbeelden. Ik zal u zeggen: mijn broer was vroeger varkensboer en wij hebben heel veel varkens op de laadklep van een vrachtwagen gedreven zonder dat we daarbij stroomstootapparatuur nodig hadden. We hadden er drijfboards bij en dat ging prima, als je het maar rustig doet, als je maar aansluit bij de snelheid van het dier en als je het dier maar de ruimte geeft om te kunnen bewegen. Het is dus niet nodig. Heel veel goede bedrijven doen het ook op die manier; daar is geen misverstand over. Kijk, voor een totaalverbod op het bezit van stroomstootapparatuur — daar heeft de heer Holman het over — hebben we op dit moment in de wetgeving geen grondslag. Dat betekent dat de wetgeving veranderd moet worden. Zonet kwam de Wet dieren al even voorbij in de discussie met mevrouw Ouwehand. Dan zul je de Wet dieren moeten veranderen, want daar ligt nu de grondslag in om het gebruik van dit soort apparatuur te kunnen aanpakken met een AMvB. Willen we dat echt gaan uitbreiden tot een verbod op het bezit ervan, dan moeten we inderdaad nog door een heel wetgevingstraject, eerst de Wet dieren en dan pas het AMvB-traject dat daar weer het gevolg van is. Dan zijn we nog wel even onderweg. Vandaar dat ik het belangrijk vind om nu door te zetten met deze AMvB.

De heer **Holman** (NSC):

Mijn reactie zou zijn: laat de minister doorgaan met deze AMvB en laat deze minister zijn opvolger adviseren om dat wetgevingstraject dan maar in te gaan om het goed en adequaat te regelen.

Mevrouw **Vedder** (CDA):

Net als mijn voorganger, die ook met vee te maken heeft, doe ik dat ook op dagelijkse basis. Ik verwacht van transporteurs dat ze mijn vee met rust en respect behandelen en vervoeren. Als dat niet zo is, dan kunnen ze meteen naar de deur. Daar gaat mijn vraag ook over. Hoe kijkt minister naar wetgeving omtrent transportduur en is de minister het met de CDA-fractie eens dat je laadtijd en lostijd, als je rustig laden en lossen wilt stimuleren, eigenlijk niet in een verordening of een maximale transportduur moet opnemen om te voorkomen dat dat proces gehaast ingezet gaat worden?

Minister **Adema**:

Een belangrijke vraag, want dit is wel een groot probleem. De hele keten zit namelijk op een zodanige manier in elkaar dat alles gehaast moet. We zien het bijvoorbeeld ook met de discussie die we hebben over de slachtbedrijven, die aangeven de slachtsnelheid en de slachttijden te willen veranderen. Dat heeft er ook alles mee te maken dat het systeem zodanig is dichtgeregeld en zo geoptimaliseerd is dat er totaal eigenlijk geen ruimte meer is in het systeem en in de hele keten en dat, op het moment dat er iets bijzonders gebeurt met een dier, men die tijd eigenlijk niet eens kan gebruiken. Het moet allemaal snel. We hebben ook de discussies over temperaturen en dat soort zaken. Nou, het probleem is dat de keten zo geoptimaliseerd is dat het lastig is. En toch vind ik — dat ben ik zeer met mevrouw Vedder eens — dat wij onder alle omstandigheden uit moeten gaan van respect voor het dier. Als je kijkt naar de keten, als je kijkt naar maatregelen, moet dat het uitgangspunt zijn, ook in de slachtketen. Dat kan betekenen dat de efficiency wat naar beneden gaat, maar als dat het respect voor het dier ten goede komt, moeten we dat zeker niet nalaten. Ik ben dat zeer met mevrouw Vedder eens.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD):

Ik had ook gevraagd: hoe kan je dan effectief straffen? De heer Graus en de heer Holman vroegen daar ook naar. Het is natuurlijk het handigst als je het bezit van die stroomstootwapens gewoon verbiedt. Bij overtreding moet de strafmaat dusdanig afschrikken dat je niet een herhaling krijgt van wat we nu hebben gezien: transporteurs die eerder €3.000 boete hebben gekregen, gaan er gewoon mee door. Mijn klomp breekt als ik de minister nu hoor. Sinds 2021 weet hij dat hij aan de slag moet met dit verbod, sinds 2021 hadden de dieren een betere bescherming gekregen met de Wet dieren. De minister heeft wél de moeite genomen om die wettelijke bescherming van dieren uit de Wet dieren te slopen, en nu zegt hij tegen de Kamer: een verbod op het bezit van die stroomstootwapens kan natuurlijk niet, want dat moet je in de Wet dieren regelen. Dat had hij moeten doen! Daar wil ik de minister graag over horen.

Minister **Adema**:

Op het gevaar af dat ik een beetje in herhaling ga vallen ... Laat ik nog maar een keer zeggen dat de bescherming van dieren niet uit de Wet dieren is gesloopt. Dat frame laat ik me gewoon niet aanleunen door mevrouw Ouwehand. Er staan heel veel belangrijke maatregelen in de Wet dieren die ervoor zorgen dat de dieren worden beschermd. Laat daar geen misverstand over bestaan. In de toekomst zullen er meer komen. U weet ook dat we op weg gaan naar een dierwaardige veehouderij. Daar hebben we in de Kamer een hele mooie discussie over gehad.

Een verbod? Wij hebben een instrumentarium. Als dat instrumentarium inhoudt dat je een bedrijfs- en transportvergunning kunt intrekken, zoals nu het plan is, dan is dat een behoorlijk zwaar middel, want dan raak je direct aan het totale inkomen en de totale exploitatie van het

bedrijf. Als dat wordt ingezet, dan raakt dat hard. We hebben de goede instrumenten om toe te passen.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD):

Mijn laatste vraag. We blijven tegenspreken dat dieren met de huidige Wet dieren goed beschermd zijn. Er was een wettelijke bepaling dat je dieren in de veehouderij niet in systemen mag houden waar ze permanent lijden. De minister heeft die eruit gehaald. Dat is dus wel een verslechtering.

Mijn laatste vraag gaat over de sector waarmee hij ook weer aan tafel heeft gezeten. De transportsector van mevrouw Ladders is al even aan de orde geweest, maar ook de Producentenorganisatie Varkenshouderij zegt dat er hoogstwaarschijnlijk urenlang heimelijk is gefilmd door Varkens in Nood en dat veel beeldmateriaal een correcte laadwijze laat zien. Met andere woorden: zij maken hier die organisatie verdacht.

De **voorzitter**:

De minister.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD):

Ik wil graag van de minister horen dat deze organisaties eigenlijk niet meer aan tafel zouden moeten zitten, als zij steeds dit soort beelden en de organisaties die ze gefilmd hebben verdacht maken.

Minister **Adema**:

Het is niet zo ... Ik vind overleg met de sector buitengewoon belangrijk maar het is niet zo dat wij alleen maar luisteren naar wat de sector zegt. Ik heb dat volgens mij ook gezegd vandaag. Ten eerste zegt de sector: er gaat zo veel goed. Ik heb gezegd: er gaat veel fout en dus kom ik met een verbod. Laat ik daar helder in zijn. Precies hetzelfde geldt voor de vleesverwerkende industrie. Ik vind ook dat wij vanuit het openbaar bestuur verantwoordelijkheid moeten nemen. Het is niet zo dat wij — dat beeld wil ik verre van mij werpen — constant met de sector om tafel zitten en precies doen wat de sector wil. De sector is met een alternatief gekomen en ik heb dat afgewezen. De sector heeft gezegd: het gaat goed, laten we nog eens gaan praten. En ik heb dat afgewezen en gezegd: wij stoppen daar nu mee. Dat is ook de verantwoordelijkheid die ik als minister heb te nemen. Daar mag u mij aan houden en daar mag u mij op controleren.

De **voorzitter**:

Heel goed, dank u wel. Dank aan minister Adema. We zien hem nog wel ergens een keer terug van de week.

Vragen Van der Lee

Vragen van het lid Van der Lee aan de minister van Financiën over het mislukken van de volledige verkoop van TenneT Duitsland.

De **voorzitter**:

Dan heet ik de minister van Financiën van harte welkom. Hij krijgt een vraag van de heer Van der Lee van de fractie van GroenLinks-PvdA.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Dank u wel, voorzitter. Afgelopen donderdag kregen we het bericht dat de volledige verkoop van TenneT Duitsland niet doorgaat. Dat ontving ik met gemengde gevoelens. De minister weet dat ik geen voorstander was en ben van het splitsen van TenneT Holding. Dat beheert zo'n beetje het grootste elektriciteitsnet in Europa: dat van Nederland en dat van een groot deel van West-Duitsland. Het is koploper bij de ontsluiting van windparken en behaalt veel

schaalvoordelen. Maar goed, er is met brede instemming vanuit de Kamer ingezet op een traject, dat nu mislukt is. Wij hadden hier in maart ook al een debat over. Toen heb ik de minister al voorgehouden dat de Duitsers, gezien de uitspraak van het Constitutioneel Hof in Duitsland en gelet op de Duitse schuldpositie, waarschijnlijk geen geld hebben om dit te betalen. We moeten nu constateren dat dat het geval is.

Mij is in de summiere brief die we hebben gekregen een aantal dingen niet duidelijk geworden. Er waren twaalf scenario's die besproken zouden worden. De volledige verkoop was daar eentje van. Zijn die nu allemaal van tafel? Zo niet, welke wel en welke niet? Ik wil ook graag inzicht hebben in de concrete budgettaire gevolgen op korte termijn. Dit jaar betekent het al een gat in de begroting van 1,6 miljard en er was op gerekend dat dat uit de verkoop betaald zou worden. Maar er is ook op de korte termijn een grote kapitaalbehoefte, tot 2030 10 miljard voor Nederland en 15 miljard voor Duitsland. Dat betekent een extra kapitaalinjectie en ik neem aan ook al in 2025 voor de periode 2025-2026 en misschien zelfs wel voor het jaar daarop, want de alternatieven die nu onderzocht moeten worden, lijken me niet in één jaar te realiseren en slechts misschien in twee jaar. Ik wil graag van de minister weten hoeveel tijd die alternatieven naar zijn inschatting zouden kunnen kosten.

Voorzitter. Ik heb nog een aantal andere vragen, maar laten we hiermee beginnen.

De voorzitter:

Het woord is aan de minister.

Minister Van Weyenberg:

Dank u wel, voorzitter. Dank aan de heer Van der Lee voor zijn vragen over dit belangrijke onderwerp. Even kort vooraf: met brede steun van uw Kamer is het kabinet in gesprek gegaan met de Duitse overheid, die aangaf zelf eigenaar te willen worden van het publieke elektriciteitsnet, zoals we dat in Nederland ook zijn voor het Nederlandse deel. Sterker nog, in Nederland staat zelfs in de elektriciteitswetgeving dat het net in publieke handen is. Daarbij hadden wij drie voorwaarden: de continuïteit van TenneT in Nederland, het behoud van de samenwerkingsvoordelen, de "synergievoordelen" in jargon, tussen Nederland en Duitsland, zeker ook bij alles wat we op zee aan het doen zijn, en een marktconforme en overtuigende verkoopprijs. De Duitse regering had ons verzocht dat gesprek met hen aan te gaan. Dat heeft anderhalf jaar gelopen.

Sinds november — want dat was de vraag van de heer Van der Lee — is er ook veelvuldig contact geweest tussen de minister-president, de minister voor Klimaat en Energie en mijzelf met onze verschillende Duitse counterparts en is het Duitse commitment steeds duidelijk geweest. Zij wilden proberen intern hun begrotingsuitdagingen dusdanig op te lossen dat men met een finaal bod kon komen. Ik heb daar zelf ook veelvuldig met collega Lindner over gesproken. Ik heb in maart aangegeven dat het moeilijk liep en dat het moment naderde waarop we alternatieven moesten gaan onderzoeken. Ik heb u uiteindelijk in mei laten weten dat we die alternatieven ook echt gingen uitwerken. Daar waren we al voorzichtig mee begonnen, maar toen zijn we ze verder gaan uitwerken. Ik heb daarbij toen ook aangegeven dat 1 juli wat mij betreft de harde deadline was. De Duitse regering had ook om die tijd verzocht om het een plek te kunnen geven in hun interne begrotingsonderhandelingen. Maar toen ze ons vorige week aangaven dat het niet ging lukken, heb ik uw Kamer natuurlijk meteen geïnformeerd.

De heer Van der Lee vroeg ook welke opties er eigenlijk nog over zijn. Volgens mij zijn er nu twee hoofdroutes. De eerste is de route waarin de overheid toch een kapitaalstorting doet, ook voor TenneT Duitsland. De tweede route is een verkoop aan private partijen. Dat kan via een beursgang of op een andere wijze via een verkoop. Ik verwacht overigens dat het in dat scenario eerder om een gedeeltelijke verkoop zal gaan, zeker in het begin. De uitwerking van die scenario's vindt nu plaats. Daar kun je natuurlijk ook deels pas echt mee beginnen

als helder is dat de route van een verkoop aan Duitsland is stopgezet. Dat is ie sinds de brief van vorige week. Dat betekent natuurlijk ook dat je op een heel andere manier met bijvoorbeeld private partijen kunt spreken. Welke keuze gemaakt wordt, is aan een nieuw kabinet. De planning bij ons op Financiën is nu dat bij de uitwerking van die variant en ook alles wat daarbij hoort — we hebben hiervoor ook weer een extra adviseur in de arm genomen en er wordt met private partijen gesproken — alles gericht is op besluitvorming snel na de zomer. Welke keus dan wordt gemaakt, is vanzelfsprekend niet meer aan mij maar aan het nieuwe kabinet.

De laatste vraag van de heer Van der Lee was wat dit nou budgettair betekent. Daar heb ik in de brief al wat over geschreven. Wij rekenen nog op 1,6 miljard terugstorting in 2024 van een eerdere kapitaalinjectie en er zal op korte termijn moeten worden besloten over een nadere overbruggingsfinanciering. Voor 2024 en 2025 hebben we — dat was mijn eerste daad als minister — 25 miljard euro via een lening ter beschikking gesteld. Er zal de komende maanden ook een keuze moeten worden gemaakt, zeker voor het jaar 2026. Daarnaast heb je meer op de middellange termijn waarschijnlijk geen verkoopopbrengst die geld oplevert om daarmee ook de Nederlandse investeringen van TenneT Nederland in de komende jaren te kunnen betalen. Ook dat zal een plek moeten krijgen.

Tot zover, voorzitter.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Er zijn twee hoofdscenario's over, zegt de minister. Over beide heb ik een vraag. Er moet een additionele kapitaalinjectie komen. Dan is even de vraag hoe dat wordt beoordeeld in het kader van de EMU-cijfers. Zijn er nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van de manier waarop Eurostat hiertegen aankijkt? Ik vraag mij ook af of onderzocht is of er ook alternatieven zijn. Hier wreekt zich het ontbreken van de gulden regel voor groene investeringen in het Stabiliteits- en Groeipact. Dat blijkt maar weer. Maar nu die er niet is, is er dan bijvoorbeeld ook wat creatiever nagedacht over Dutch-German bonds om op deze manier, als beide landen samen, het kapitaal op te halen voor zo'n traject en daarmee ook misschien richting Brussel een ander gesprek op gang te brengen dan dit enorme bedrag uit te geven? Want het gaat in potentie om 25 miljard aan kapitaalstorting de komende jaren. Daar gaan de kerncentrales van het komende kabinet, denk ik, maar goed. Hoe denkt de minister over dat type scenario en kijken of daar nog creatieve oplossingen mogelijk zijn?

Minister **Van Weyenberg**:

Sterker, als je naar de kapitaalbehoefte voor 2030 kijkt, is die volgens de laatste inschatting 13 miljard euro voor TenneT Nederland en 18 miljard voor TenneT Duitsland, dus samen 31 miljard. Wij zijn beide varianten, dus zowel een storting ... De Kamer heeft tot nu toe altijd aangegeven niet te willen storten en geen Nederlands belastinggeld te willen steken in de investeringen voor TenneT Duitsland. Ook die route zijn wij nu wel aan het verkennen. Dat wordt uitgewerkt. Een van de vragen is dan: hoe wordt dat beoordeeld, ook door de statistiekautoriteiten? Dat hoor je altijd pas na afloop definitief, maar we zullen dit gesprek natuurlijk ook de komende maanden verder voeren. Je krijgt nooit absolute garanties aan de voorkant.

De tweede route gaat over partiële verkoop. Wij hebben de Duitse regering natuurlijk ook gewezen op het feit dat er nu voor de overbrugging wel een overbruggingsvraag ligt. Wat mij betreft kan het gesprek daarover met de Duitse regering worden gestart. Dat hebben wij ook naar hen toe aangegeven, maar dat gaat meer over de overbrugging.

Wij zijn al die scenario's nu aan het uitwerken. Dat zal hopelijk snel na de zomer gereed zijn voor besluitvorming. De heer Van der Lee heeft een duidelijke voorkeur; daar is de fractie van GroenLinks-PvdA ook altijd buitengewoon duidelijk over geweest. Het kabinet heeft wel altijd tegemoet willen komen aan de wens van de Duitse regering om zelf eigenaar te

worden. Nu dat er niet in zit, wil ik zorgen dat deze beide routes, de publieke investeringsroute en de partiële private verkoop in wat voor vorm dan ook, verder worden uitgewerkt en dat de markt goed wordt verkend. Dan kan het nieuwe kabinet knopen doorhakken.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Nog even over die partiële private verkoop. We hebben een hele grote systeembeheerder van ons elektriciteitsnetwerk, in publieke handen. We zitten aan de vooravond en zelfs al midden in een enorme transitie, die nog veel omvangrijker wordt en waarvoor hele grote investeringen nodig zijn, ook pan-Europees. Het zou natuurlijk te zot voor woorden zijn dat we dan zo'n partij voor een deel gaan privatiseren. De intentie van de Duitsers was juist: we willen meer greep hebben in plaats van dat we naar de markt brengen. Ik zou die route graag willen voorkomen. Maar als die toch onderzocht wordt, heb ik er nog wel een vraag over. Is het mogelijk om bijvoorbeeld een exclusieve samenwerking aan te gaan met de Nederlandse pensioenfondsen om dit traject te financieren en daarbij niet weer allerlei andere marktpartijen te betrekken? Dan blijft het toch met enige creativiteit in semipublieke handen.

Minister **Van Weyenberg**:

Twee dingen. Om te beginnen begreep ik de Duitse wens heel goed. Ook in Duitsland vindt men het teleurstellend dat men daar in de coalitie niet tot een oplossing en daarmee een finaal bod heeft weten te komen om het in Duitse publieke handen te hebben. Daarbij lag overigens ook de variant op tafel dat de zeggenschap bleef, maar er niet 100% eigenaarschap van de Duitse overheid zou blijven bestaan. Wij zijn alle varianten aan het verkennen. Ik hoor wat de heer Van der Lee zegt. Ik kan mij er vele voorstellen, maar ik wil hier een beetje terughoudend zijn om een bepaalde variant helemaal te gaan uitspellen. Wij doen een brede marktverkenning. En de randvoorwaarde dat de synergie heel belangrijk is voor ons, staat ook als een paal boven water.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ik ga natuurlijk straks de discussie aan met het nieuwe kabinet. Ik constateer wel dat we nu een enorme financiële uitdaging met elkaar te beslechten hebben, want het gaat om een heel groot kapitaal. Ik vind dat het net in publieke handen moet blijven, en daar zullen wij het volgende kabinet aan houden.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Een vervolgvraag van de heer Sneller.

De heer **Sneller** (D66):

Het is mooi om te zien dat de heer Van der Lee toch alvast creatief aan het meedenken was voor als dat niet gebeurt.

Een teleurstellende uitkomst, denk ik. Ik snap dat we de meer principiële discussie met het volgende kabinet moeten voeren, maar de heer Van der Lee heeft het terecht over de financiële problemen die hieruit volgen. Ik miste nog even de helderheid over wat de overbrugging ook voor volgend jaar betekent.

Minister **Van Weyenberg**:

De 1,6 miljard waar ik het over had, gaat over dit jaar. Dat was de terugbetaling van een kapitaalstorting van vorig jaar. We zullen op enig moment iets moeten. Het hangt natuurlijk weer van de vorm van die overbrugging af wat de begrotingsimpact daarvan is. De lening die ik in januari, enkele uren na mijn aantreden, als aandeelhouder heb verstrekt, was een lening. Dat is niet EMU-relevant. Maar ook de vorm die je kiest waarin je de overbrugging wil benutten, heeft weer impact op of het wel of niet saldorelevant is. Laat ik er overigens wel aan toevoegen dat als we het scenario van de heer Van der Lee een jaar geleden hadden

gevolgd, we ook kapitaal hadden moeten vinden. Daar moeten we gewoon eerlijk over zijn. Wij hebben er alles aan gedaan. Ik durf wel te stellen dat de minister-president en ik zelf op momenten dag en nacht in contact met Duitse collega's hebben geprobeerd dit te laten slagen en dat het commitment er ook was. Men wilde graag zaken met ons doen. Ik ben dan ook vooral buitengewoon teleurgesteld dat het uiteindelijk de Duitse regering niet gelukt is om met een concreet en finaal bod te komen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Onze visie is dat dit soort netten in publieke handen moeten zijn, al zou er niet bij het Nederlandse maar bij het Duitse deel mogelijk sprake zijn van het binnentreden van privaat kapitaal. Voor nu is mijn vraag aan de heer Van Weyenberg: hoe definitief is definitief? Ik lees namelijk vooral dat het heeft te maken met begrotingssores. Dat kan je jarenlang parten spelen, maar op een gegeven moment kan dat, als je je begroting op orde krijgt, ook wel weer voorbijgaan. Dus hoe definitief is definitief? En is dat eventueel een reden om een strategie te hanteren waarin we TenneT niet te snel aan de markt overlaten?

Minister **Van Weyenberg**:

Ik ga de vraag zo beantwoorden, maar vooraf zeg ik: de uiteindelijke keuze voor welk scenario en hoe nu verder vind ik echt aan een nieuw kabinet. Het heeft grote publieke belangen, we moeten het heel goed inregelen vanwege de impact op TenneT Nederland — we weten allemaal hoe groot de uitdaging daar ook is, bijvoorbeeld met netcongestie — en het heeft een grote impact op de begroting; dat stel ik dus vooraf. Kijk, we hebben dit heel lang een kans gegeven, ook vanuit het commitment van de Duitse collega's. Die zeiden: geef ons nog x-tijd, want we willen dit in Duitse publieke handen hebben. Ze wilden dat in ieder geval met zeggenschap, even los van de vraag of het honderd procent in publieke handen van de Duitse overheid was gekomen. Dat hebben we heel lang een kans gegeven, maar op enig moment moeten we ook door en moeten we duidelijk zijn over investeringsbedragen. Die duidelijkheid hebben we dus nu. Wat de toekomst brengt, weet je nooit helemaal. Dat weet de heer Grinwis net zo goed als ik. Maar ik ga nu niet in de wachtstand. Dat zou ik mijn opvolger ook echt afraden.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Het was weer een plezier u hier te hebben.

Minister **Van Weyenberg**:

Dank u wel, voorzitter.

Vragen Inge van Dijk

Vragen van het lid Inge van Dijk aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, viceminister-president over **het bericht "Beoordeling arbeidsongeschiktheid UWV onder de maat: 'Dit gaat echt alle perken te buiten'"**.

De **voorzitter**:

Dan heet ik speciaal de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid welkom. Zij heeft een vraag van mevrouw Inge van Dijk van de fractie van het CDA.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Voorzitter. Regelmatig ontvang ik mails van mensen die wanhopig zijn omdat ze een conflict hebben met het UWV over het aantal uur dat ze kunnen werken. Dat conflict is direct van invloed op hun inkomen en dus op hun bestaanszekerheid. Het zijn verhalen zoals die van Robin en Tina, die beiden hebben moeten knokken om de juiste beoordeling te krijgen. Zij mailen mij, of eigenlijk ons, want ik weet zeker dat collega's deze mails ook ontvangen. Maar dat is niet het eerste wat een inwoner doet; daar is al heel veel aan voorafgegaan.

Voorzitter. Het is ronduit vernederend om je ziek-zijn keer op keer te moeten verdedigen, want ziek zijn is geen keuze. We treffen hier mensen in een kwetsbare positie, mensen aan wie je soms niet meteen ziet dat ze ziek zijn, wat het nog ingewikkelder voor ze maakt. Juist bij het ondersteunen van deze groep mensen, die we moeten beschermen, zien we dat er veel misgaat.

Voorzitter. Cliënten van het UWV krijgen een beoordeling als ze te maken hebben met de WIA. Uit het onderzoek naar duurbelastbaarheid bij de WIA blijkt dat er alle reden is om te twifelen aan de uitkomsten van die beoordelingen. In meer dan de helft van de gevallen gaat het niet goed, onder andere omdat niet bekend is of er goed onderzoek is gedaan door de verzekeringsarts en medische gegevens niet volledig zijn opgevraagd.

Voorzitter. Ik heb natuurlijk ook de reactie van het UWV en het dilemma dat ze schetsen gelezen. Enerzijds moet er een hoge instroom beoordeeld worden en is er een tekort aan verzekeringsartsen, en anderzijds moet er een onderbouwing zijn die uiteraard voldoet aan de richtlijnen. Wet- en regelgeving hebben de beoordeling van een verzekeringsarts alleen complex gemaakt en brengen een grote administratieve last met zich mee. Het UWV stelt: "We moeten onszelf afvragen: willen we minder cliënten zien en perfecte rapportages schrijven of willen we minder goede rapportages schrijven maar meer cliënten zien?" Hiermee lijkt het een het ander per definitie uit te sluiten. Ik vraag me af of je zo moet denken als je iets wil oplossen.

Voorzitter. Het allerbelangrijkste is een goede beoordeling van deze cliënten. Die kost nou eenmaal tijd en vraagt een goede uitleg van deze beoordeling aan degene over wie het gaat. Ik heb dan ook een aantal vragen. Mijn eerste vraag is of de minister contact heeft gehad met het UWV naar aanleiding van dit artikel en of ze een terugkoppeling kan geven van dit gesprek.

Dan mijn tweede vraag. Wat vindt zij van de uitspraak van het UWV? Dat stelt namelijk: "We moeten onszelf afvragen: willen we minder cliënten zien en perfecte rapportages schrijven of willen we minder goede rapportages schrijven maar meer cliënten zien?" Hoe staat zij hierin?

Mijn derde vraag is of we dingen ook anders kunnen doen zodat we de administratieve last van verzekeringsartsen verlichten zonder dat dit ten koste gaat van de uitlegbaarheid van de beoordeling aan inwoners. Welke verbetermogelijkheden ziet de minister voor de korte termijn en hoe gaat ze de Kamer hierover informeren?

Dan mijn volgende vraag. Hoe kun je een goede beoordeling doen als je medische gegevens niet volledig opvraagt, vraag ik me af. Wat is de reden dat dit regelmatig niet gebeurt? Ten slotte: wat kunnen mensen doen, behalve naar de rechter gaan, die dit artikel lezen en denken "hé, dit gaat dus ook over mij"? Er is niet onderzocht hoe vaak procedurefouten tot een verkeerde beoordeling hebben geleid. Deze mensen hangen dus ergens met een foute beoordeling. Ze hebben wat ons betreft recht op herstel. Is de minister bereid hier een ingang voor te creëren?

De voorzitter:

Dank u wel. Het woord is aan de minister.

Minister Van Gennip:

Dank u wel, voorzitter. Dank aan mevrouw Van Dijk voor de vraag. Mevrouw Van Dijk zei al: ziek zijn is geen keuze. Dat is zeker zo. Zeker op het moment dat je langdurig ziek bent, brengt dat onzekerheid met zich mee, onzekerheid over je persoonlijke situatie en ook onzekerheid over de financiële consequenties daarvan. Dat is wat deze cliënten van het UWV natuurlijk dagelijks meemaken, waar zij dagelijks in zitten. Dus ja, uiteraard heb ik zelf, net als mijn ministerie, contact gehad met UWV, zoals we dat heel vaak hebben over

projecten voor de langere termijn en over dagdagelijkse zaken.

Het gaat zowel over het artikel in het AD als over het nieuwsitem van EenVandaag. In de interne auditrapporten waar het AD over schrijft, zie je dat de verslaglegging niet altijd — heel vaak niet zelfs — goed onderbouwd is en niet verifieerbaar is. Dat moet op orde komen. Daar moet het UWV voor zorgen. Daar moet mijn departement natuurlijk bovenop zitten. Uiteindelijk hangt een beoordeling niet alleen van de verslaglegging af. Dat is waar. Het begint bij de professionaliteit van de verzekeringsarts zelf. Dan heb je het proces met andere artsen, peerreviews, het vierogenprincipe, kwaliteitsprocessen en de vastlegging. Het probleem hier is dat je op het moment dat de vastlegging niet in orde is ook niet weet of die andere twee stappen kloppen, of de verschillende stappen goed doorlopen zijn. Daarom is het zo belangrijk dat de vastlegging van die beoordelingen goed is. Mensen moeten, zeker in die onzekere situatie, erop kunnen vertrouwen dat die beoordeling klopt.

Wat daarbij ook van belang is, is een gesprek dat ik al langer met UWV voer en waar we u al in de stand van de uitvoering, in ieder geval in december, over hebben geïnformeerd. Dat betreft de hele risicostructuur en risicocultuur van UWV. In het Engels: risk governance. Is die risico-organisatie op orde? Zijn de risicoreflexen in de organisatie op orde? Ik heb met UWV afgesproken om dat door te lichten en om daar ook een extern bureau bij te betrekken, om te kijken wat dan de maat zou zijn waar je jezelf aan moet spiegelen. In december hebben we u gemeld dat dat mijn vraag was. Op een gegeven moment wordt de Kamer daar natuurlijk weer over geïnformeerd.

Mevrouw Van Dijk vroeg ook: hoe moeten we die balans tussen rapportages en het aantal keuringen nu zien? Volgens mij is het antwoord, zeker als je aan cliënten denkt: en-en. UWV moet meer beoordelingen doen en tegelijkertijd moeten die beter vastgelegd worden in die rapportages. Ik geloof erin dat dat met de inzet van de sociaal-medische centra, die UWV nu heeft ingezet, ook kan. Want in een sociaal-medisch centrum wordt de verzekeringsarts vrijgespeeld om zich juist vooral met die keuringen bezig te kunnen houden, worden er onder regie van die verzekeringsarts ook gesprekken door andere mensen gevoerd — arbeidsdeskundigen, fysiotherapeuten, psychologen, wat er nodig is — en wordt het administratieve proces gedaan door een medisch secretaresse. Die zorgt dus voor al die administratieve stappen. Ik denk dus dat het met de uitrol van die sociaal-medische centra allebei kan: én meer beoordelingen én betere vastlegging.

Daar hoort ook bij — dan hebben we het over administratieve lasten en ook al een beetje de over vraag over die medische gegevens — dat je de IT op orde hebt en vooral de verbinding met de medische gegevens die er al zijn in de curatieve sector, dus bij de behandelend arts en de bedrijfsarts. Uiteraard allemaal met toestemming van de cliënten. Als je als verzekeringsarts die gegevens al kan krijgen, ofwel omdat de cliënt ze meebrengt ofwel omdat je een automatische koppeling hebt, speel je weer tijd vrij en heb je ook steeds toegang tot die gegevens.

De voorzitter:

Heel goed.

Minister Van Gennip:

Ja, ik ben bij de derde vraag van mevrouw Van Dijk. De administratieve last gaat daarmee namelijk omlaag en de verzekeringsarts heeft daarmee ook gelijk toegang tot al die medische gegevens. Het is overigens aan de professionaliteit van de verzekeringsarts om te zeggen welke gegevens hij of zij wel of niet nodig heeft, maar bij de uitrol van de sociaal-medische centra zit ook een actieplan om die verbinding met gegevens van de bedrijfsarts en de curatieve arts aan te pakken. Daarover wordt de Kamer dit najaar geïnformeerd door mijn opvolger, neem ik aan.

Wat betekent dit voor de mensen? Deze mensen zien natuurlijk een uitzending en worden wellicht nog onzekerder. Ze zitten al in onzekerheid, wachten op een keuring. Ik denk allereerst dat het UWV met duidelijkheid moet komen over hoe dit nu precies werkt. Het departement moet dat goed uitspitten en dan moet er ook met uw Kamer duidelijkheid komen over de volgende vragen. Wat is dan nu de situatie? Wat moet er naar de toekomst toe verbeterd worden? Wat betekent dat eventueel voor zaken die er al liggen? Maar breder ...

De voorzitter:

Mooi.

Minister Van Gennip:

Ja, sorry, voorzitter. Maar wat mij betreft laat dit breder zien dat ons stelsel van arbeidsongeschiktheid op de schop moet. Anderhalf jaar geleden heb ik een commissie bij elkaar gevraagd — dat is de Onafhankelijke Commissie Toekomst Arbeidsongeschiktheidsstelsel, OCTAS — juist omdat we nu zien dat het stelsel te complex is geworden. Er zijn te veel nul/een-momenten, hardheden, onlogische zaken en onduidelijkheden. Er zijn daarover heel veel vragen. Het is complex voor de mensen die het betreft, de cliënten. Het is complex voor de uitvoering. Maar het is ook beleidsmatig complex. OCTAS is 29 februari met haar rapport gekomen met drie hele duidelijke alternatieven. Die worden nu ambtelijk uitgewerkt. Dat betekent dat er na de zomer stappen genomen kunnen worden door mijn opvolger in samenspraak met uw Kamer. Die stappen zijn, ook wat mij betreft, heel erg hard nodig, zowel in de opzet van ons stelsel als in de uitvoering.

Mevrouw Inge van Dijk (CDA):

Ik heb eigenlijk nog geen antwoord gehad op toch wel een van de belangrijkste vragen. Waar kunnen de mensen nu terecht, die denken: dit gaat over mij? Ze kunnen ons wel allemaal gaan mailen en dan gaan wij dat misschien weer doorgeven aan het ministerie, maar ik zou het eigenlijk wel goed vinden als we daar toch over na gaan denken en als we een ingang gaan creëren. We weten immers dat het niet goed gaat. Ik vind het zo vervelend dat we mensen naar de rechter sturen om hun gelijk te halen, terwijl we dat ook op een andere manier zouden kunnen doen, die veel vriendelijker is.

Minister Van Gennip:

Tegen die mensen zou ik willen zeggen: laten wij op dit moment uitzoeken wat er precies aan de hand is. Dit is een intern rapport van het UWV. Wat betekent dat voor de dossiers die er nu liggen? Zoals ik al zei: de kwaliteit van de beoordeling hangt af van de professionaliteit van de arts, van de collegiale toetsing en uiteindelijk van de vastlegging. We moeten eerst heel helder hebben wat er aan de hand is. Dan weten we ook wat het voor de mensen kan betekenen. Ik zeg u namens mijn opvolger toe dat we er ook echt voor moeten zorgen dat er gelijk na de zomer duidelijkheid is over wat er precies aan de hand is.

Mevrouw Inge van Dijk (CDA):

En waar ze terecht kunnen.

Minister Van Gennip:

En waar ze vervolgens terecht kunnen met de vraag: dit is mij niet duidelijk; wat betekent dit voor mij? Maar ik zou nu eerst even de energie willen steken in het goed uitzoeken van wat dit betekent voor deze rapporten, wat het met de risk governance te maken heeft en hoe we ervoor zorgen dat we deze mensen beter helpen.

De voorzitter:

Dank u wel. Er is een vraag van de heer Daan de Kort.

De heer **De Kort** (VVD):

De VVD is van mening dat we in Nederland — ik heb het al vaker gezegd hier in de Kamer — te veel kijken naar de arbeidsongeschiktheid van mensen, terwijl we juist zouden moeten beoordelen op de talenten, de arbeidsgeschiktheid van mensen. We wisten al dat er niet altijd op de juiste manier gekeurd wordt, maar nu blijkt ook nog eens meer dan helft van de keuringen onbetrouwbaar te zijn. Ik denk dat een deel van de oplossing 'm zit in een betere overdracht tussen de bedrijfsarts en de verzekeringsarts. Mijn vraag is: deelt de minister dat met de VVD en ziet zij ook dat dit wellicht voor haar opvolger iets moois is om in de uitwerking van het regeerakkoord mee te nemen?

Minister **Van Gennip**:

Inderdaad, als wij ons veel meer richten op wat mensen nog wel kunnen in plaats van op wat ze niet kunnen, is dat voor de mensen zelf ook beter. Een van de scenario's van de OCTAS gaat juist ook vooral in op die reactivatie van mensen. Dat is heel belangrijk. Het is uiteindelijk aan het volgend kabinet en uw Kamer tezamen welk scenario's u kiest, maar ik kan me goed voorstellen waarvoor de VVD kiest. Ik wil wel even rechtzetten dat het niet zo is dat sowieso de helft van de keuringen onbetrouwbaar is. De vastlegging is niet op orde. Maar het lastige is dat als de vastlegging niet op orde is, je niet weet wat de kwaliteit van de keuring is geweest. Daarom moet die vastlegging op orde komen.

Ten slotte. Volgens mij zei ik in antwoord op de vraag van mevrouw Van Dijk al: ja, in die gegevensuitwisseling, of dat nou met bedrijfsartsen of met curatieve artsen is, is heel veel winst te behalen. Dat moet wel altijd met toestemming van de cliënt, maar ook dit zit in het actieplan voor de uitrol van de sociaal-medische centra en daar zal mijn opvolger dus na de zomer nader op in kunnen gaan.

De heer **Esser** (PVV):

Ik heb het in de commissiedebatten ook al over de keuringsartsen gehad. Hoe ziet u nou de toekomst daarvan? Ziet u daarin nou echt al een verbetering aankomen?

Minister **Van Gennip**:

Doelt u op de professionaliteit van de keuringsartsen of op hun samenwerking in de sociaal-medische centra?

De heer **Esser** (PVV):

Dat laatste.

Minister **Van Gennip**:

Oké. De sociaal-medische centra kunnen nu meer keuringen doen en de tevredenheid van de cliënten, de artsen en de werkgevers gaat omhoog, omdat een keuringsarts daar meer vrijheid heeft. Hij wordt vrijgespeeld om zich te kunnen richten op de cliënt, terwijl alle taken daaromheen door anderen gedaan worden. Dat gebeurt echter wel altijd onder regie van de keuringsarts. Dat betekent natuurlijk ook iets voor het vak van keuringsarts, maar de meeste keuringsartsen vinden het fijner om bezig te zijn met de cliënt dan met alle stappen daaromheen. Alle stappen daaromheen kunnen gedaan worden door mensen die het fijn vinden om processen te managen of die psycholoog, fysiotherapeut of arbeidsdeskundige zijn en die op andere vlakken ingezet kunnen worden.

De heer **Van Kent** (SP):

Om tot een goede keuring te kunnen komen, moeten ook ziektes zoals ME/CVS, Lyme, Q-koorts en long covid goed kunnen worden vastgesteld. Bij het meldpunt van de SP kwamen heel veel meldingen binnen over dat dat niet goed gaat. De Kamer heeft de minister de opdracht gegeven om aan een protocol te werken, zodat dat verbeterd gaat worden. Ik wil graag van de minister weten hoe het daarmee staat.

Minister Van Gennip:

Ik deel met de heer Van Kent dat ook ziektes die vaak wat moeilijker te definiëren zijn, moeten kunnen leiden tot een goede uitkomst. Het mooie van het huidige stelsel is dat het gaat over wat je nog wel en niet kunt, en niet over wat dat veroorzaakt heeft, of dat nu een auto-ongeluk, kanker of ME is. Het gaat uiteindelijk om wat je nog kunt, dus iedereen zou dezelfde beoordeling moeten krijgen. Het antwoord op de vraag wat precies de stand van zaken is van het protocol moet ik u even schuldig blijven. Dat weet ik niet uit mijn hoofd, maar volgens mij hebben we u daar een week of drie geleden antwoord op gegeven. Ik zie dat er achter u geknikt wordt.

De heer Van Kent (SP):

Ja, maar het is voor deze mensen nog onduidelijk waar ze terecht kunnen. Heel veel mensen zitten doodziek thuis. Ze zitten in de bijstand of zijn afhankelijk geworden van het inkomen van hun partner omdat het UWV de ziekte niet erkent. De vraag die de SP aan deze minister heeft, is: waar kunnen deze mensen terecht? Krijgen zij een nieuwe kans om alsnog op een juiste manier beoordeeld te worden, waarbij er wel serieus naar de ziekte wordt gekeken en er wel erkenning plaatsvindt?

Minister Van Gennip:

De vragen van een aantal weken geleden, waar wij antwoord op hebben gegeven, gaan er juist op in dat het bij die langdurige ziektes moet gaan om de vraag wat je wel of niet kunt en niet om de vraag wat dat veroorzaakt heeft. Dat is één.

Twee. Het UWV gaat al in gesprek met patiëntenverenigingen om te kijken wat er beter kan in de keuring, zodat symptomen beter herkend kunnen worden. Dat betekent dat het voor deze mensen beter zou moeten worden. Ik kan me voorstellen dat we eerst het gesprek met de patiëntenverenigingen afwachten om te zien wat er aan de hand is en dat we er daarna weer verder op ingaan, maar we hebben dezelfde inzet.

De heer Diederik van Dijk (SGP):

Als we het hebben over de problemen bij het UWV, dan kunnen we niet constateren dat er sprake is van een incident. Het lijkt veel meer symptomatisch te zijn. Denk aan de bureaucratie, de inefficiëntie en de werkcultuur, waar veel over te zeggen is. Mijn vraag aan de minister is: als ze terugkijkt op de afgelopen jaren, wat ziet zij dan als de crux? Wat zou ze heel concreet willen meegeven aan haar opvolger om werk te kunnen maken van een beter UWV?

Minister Van Gennip:

Zoals ik in mijn antwoord aan mevrouw Van Dijk al zei: ons stelsel is ongelofelijk complex geworden. Dat moet wat mij betreft echt op de schop. Vandaar de aanbevelingen van OCTAS. Die worden nu ambtelijk uitgewerkt en liggen klaar. Het gaat daarbij zowel om de opzet van het stelsel, de vele prikkels tot herkeuringen en de onduidelijkheden, als om de uitvoering. De uitvoering is natuurlijk aan het UWV. Het gaat dan over de juiste processen, over de uitrol van de sociaal-medische centra en over het professioneel aansturen van de organisatie, met centrale richtlijnen. Ik denk dat daar een hele grote taak voor mijn opvolger ligt, zowel wat betreft de aanbevelingen van OCTAS als het verder professionaliseren van het UWV.

Mevrouw Patijn (GroenLinks-PvdA):

Ik geloof dat dit de laatste vraag is die u in deze Kamer gaat krijgen. Ik vind het heel eervol dat ik die mag stellen. U verwijst er in uw antwoorden naar dat het stelsel op de schop moet, maar hier is in de uitvoering iets fout gegaan. In de keuring en het oordeel is niet zorgvuldig gehandeld en dat leidt tot problemen voor mensen. Kunt u in kaart brengen voor hoeveel mensen dit gevolgen heeft, die hierdoor financieel in de knel komen?

Minister Van Gennip:

Ja, het klopt dat hier in de uitvoering dingen echt anders, beter moeten. Dat laat onverlet dat het stelsel ook echt aangepakt moet worden. Volgens mij heb ik zojuist ook gezegd dat wij nu goed moeten uitzoeken, dat allereerst het UVW goed moet uitzoeken hoe het er precies mee staat. Daar moet het departement bovenop zitten. Dan komt het naar de Kamer: wat is er nou precies aan de hand met de vastlegging van de keuringen, wat betekent dat voor de processen naar de toekomst toe, wat betekent dat eventueel voor het verleden en — daar hoort ook het doorsnijden bij van het risicomanagement en de risicocultuur — op welke manier wordt er met dit soort rapporten omgegaan? Als er een rapport uitkomt waaruit blijkt dat er iets niet in orde is — dat staat dan letterlijk in dat rapport — op welk moment komt dat rapport dan bij wie terecht? Welke acties worden daaraan verbonden? Wie is daar de eigenaar van? Wat zijn de tijdlijnen? Het gaat gewoon om het managen van je risico's.

De voorzitter:

Dank u wel. Fijn dat u er was.

Minister Van Gennip:

Ja. Dit was mijn laatste vraag. Dank u wel, zeg ik dan maar. Ik heb de vorige keer al een lange speech gehouden. Bij dezen: zet 'm op met de WIA!

De voorzitter:

Dank u wel. Fijn dat u bij ons was. Tot zover het vragenuurtje. Ik schors enkele minuten.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.